

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/zydzi/74654,Groza-tamtego-czasu.html>

RECENZJA

Groza tamtego czasu

Autor: IZABELA SULEJA 22.09.2020

Nasi sąsiedzi Żydzi to ważna i potrzebna publikacja, w udany sposób łącząca naukowe badania z aktywnością uczniów zmierzających do poszerzenia swojej wiedzy o przeszłości. Wiedzy szczególnej, bo związanej ze światem, którego dziś nie ma, a który stanowił istotny fragment minionej rzeczywistości.

Zamysłem było uzyskanie źródła wywołanego, wydobyć obrazu przechowywanego w pamięci. Dobór rozmówców nie mógł więc być przypadkowy – wywiad należało przeprowadzić „z osobą pamiętającą funkcjonowanie sztetli”.

Od roku 2013 gmina Chmielnik prowadzi niezwykle interesujący konkurs *Nasi sąsiedzi – Żydzi*. Poziom merytoryczny gwarantuje współudział Uniwersytetu im. Jana Kochanowskiego, miejscowej delegatury IPN oraz kieleckiego kuratorium. Uczniowie, główni adresaci konkursu (choć ostatnio formuła została poszerzona o uczestników Uniwersytetu Trzeciego Wieku), mieli nagrywać relacje, co przekładało się na stworzenie bazy źródłowej dla pracy. Zamysłem było zatem uzyskanie źródła wywołanego, wydobyć obrazu przechowywanego w pamięci. Dobór rozmówców nie mógł być przypadkowy – wywiad należało przeprowadzić „z osobą pamiętającą funkcjonowanie sztetli” (s. 11). Obraz uzyskany w ten sposób okazał się niezwykle bogaty.

Prace konkursowe i artykuły naukowe

Zasadniczą częścią recenzowanej pozycji są prace konkursowe z lat 2013–2015 (w sumie 33). Niezbędnym wprowadzeniem w tę barwną, ale i skomplikowaną materię były artykuły naukowe obejmujące najrozmaitsze aspekty związane z tematem, poczynając od kwestii kultury i przejawów religijności Żydów z perspektywy ich polskich sąsiadów (Marek Maciągowski), przez kwestie żydowskiego szkolnictwa (Elżbieta Słabińska), aż po zdefiniowanie edukacyjnych celów prac nadesłanych na konkurs (Agnieszka Dziarmaga). Odrębne miejsce w tym zestawie zajmują dwie pozycje – podejmująca problem eksterminacji Żydów (Jerzy Gapys) i omawiająca zjawisko pomocy udzielanej Żydom przez Polaków (Tomasz Domański). Są one niezwykle potrzebne, zgłębiają bowiem kwestie o charakterze fundamentalnym i zarazem opisują współczesny stan zbiorowej świadomości odnoszącej się do tego właśnie obszaru.

Wywiady przynoszą ogrom materiału,

zarówno o charakterze faktograficznym, jak i interpretacyjnym. Wywołują obraz świata zapisanego w pamięci, z różną dokładnością, niekiedy widzianego w sposób ostry, kiedy indziej z oddali, wręcz mgliście.

Wywiady

Wywiady, zresztą o bardzo zróżnicowanym stopniu wnikania w opisywaną problematykę, przynoszą ogrom materiału, zarówno o charakterze faktograficznym, jak i interpretacyjnym. Wywołują obraz świata zapisanego w pamięci, z różną dokładnością, niekiedy widzianego w sposób ostry, kiedy indziej z oddali, wręcz mgliście. Szczególnie dramatycznie wybrzmiewają te fragmenty narracji, które odnoszą się do czasów II wojny światowej. Mowa o nieokiełznanej żądzy wzbogacenia się (s. 227), ale też naturalnych, ludzkich odruchach, przekładających się na realną pomoc. Taką, jak z relacji Mariana Lubelskiego:

„nawet ja pomagałem. To mogło być do pięciu razy. Byłem chłopcem, nawet mój ojciec i mama nie wiedzieli. Żydzi nie mieli co jeść, ale mieli zboże. Powiedzieli do mnie, że dadzą mi pieniądze na cukierki, żebym zaniósł zboże do młyna do Korytnicy, a następnie przyniósł mąkę. W tym worku mogło być około 20 kilogramów ziarna. Młynarz dawał mi tyle samo mąki, ile ważyło zboże. Młynarz myślał, że ja to mielę dla siebie, ale pewnego razu powiedział mi, żebym więcej razy do niego nie przychodził, bo dowiedział się, że ja to zboże przekazuję Żydom. To było ryzyko, gdyby Niemcy mnie spotkali, to kulka w głowę”.

Prosty, jakże wymowny opis. Osadzony w realiach, ukazujący, nawet po tak wielu latach, grozę tamtego czasu...

Trudno nie podzielić zdania autorek wstępu, że materiał zamieszczony w publikacji

„stanowi zaledwie ułamek z ogromnej mozaiki dawnego polsko-żydowskiego sąsiedztwa, zapisanego w prezentowanych relacjach i wzbogaconego naukową interpretacją” (s. 16).

Tym większe uznanie dla organizatorów konkursu i wydawców, a przede wszystkim dla młodych uczestników akcji.

Tekst pochodzi z numeru 7-8/2019 „Biuletynu IPN”

Nota wydawnicza o publikacji IPN: Nasi sąsiedzi Żydzi. Z dziejów relacji polsko-żydowskich na Kielecczyźnie w XX wieku

COFNIJ SIĘ